

„elpirul sőt befogja a po
száját”

(KIVILÁGÍTJAK
A LÁTVÁNYOKAT..
– nyitóvers)

– a sor megtörik, formai elvárásunk meg-
hiúsul

– nem ugyanazzal a szóval folytatja, szin-
taktikai és szemantikai kizökkentés

– de az új sor kezdőszava és az előző sor
befejezetlen szava + kezdőszó egy szemantikai
mezőbe tartozik, tehát vagy finomít

– vagy, mivel az f-sz fonémacserének ön-
magában is jelentése van, nem finomít, ha-
nem épp az ellenkezője, de hát szegény pösze

Szemezgetni lehetne tovább. Találhatunk
még finom csemegéket. Napi ajánlatunk pél-
dául a „szemlesutve – zsemle vajjal” sorpár ösz-
szecsengése, vagy az „Egyedül vagyunk / mint
a porcukor” sorok. Amit pedig a piknikkészítő
remél, az az, hogy a kötet ezekkel az evőesz-
közökkel is izlett. S talán e két evőeszköz
együttes használata példa lehet arra, hogy az
irodalmi iskolák módszerei, ötletei sokszor
segítenek bennünket az elemzés, a mű közel-
hozása folyamatában. Irodalomelméleti isko-
la szószólójává szegődni egy elemzés kapcsán
viszont épp magától a műtől foszt meg ben-
nünket. Iskolák azért vannak, hogy a felhal-
mozott tudásanyagból szabadon választhas-
sunk, hogy a szöveg maga határozhassa meg,
mivel szeretné, ha elfogyasztanánk. Előre ki-
szemelt evőeszközök használatakor ugyanis
megtörténhet, hogy a rántott csirkét nagyka-
nállal, a csokoládét pedig villával akarjuk be-
lakmározni, ami ugyan nem lehetetlen, de
valljuk be, kissé nehézkes vállalkozás.

Valamit még a szalvétára:

s hogy legyen bár nehézkes vagy bármily
könnyed egy elemzés, de mégis mire jó? Fo-
galmam sincs, csak

„Ilyen izgalmas dolog egy lélek
Két kis keskeny ezüst
kanállal kanalazunk
Viszont-Az-Ember-Néha
Megkockáztatna-Egy-Falat-Csülköt”
(V OE LEGEENY)

Ambrus Judit

FIATALSÁG, AGGODALOM

Solymosi Bálint: *A műnéger*

JAK–Pesti Szalon Könyvkiadó, 1992. 101 oldal,
99 Ft

Schein Gábor: *Szavak emlékezete*

HungAvia–Kráter, 1992. 82 oldal, 86 Ft

Simon Balázs: *Minerva baglyát faggatom mégis*

Liget Könyvek, 1992. 192 oldal, 78 Ft

Vannak kétségbenvonhatatlan tehetségről
árulkodó könyvek, melyek annyira kétes
alapelveket valósítanak meg, hogy maguk
rejtik el, szinte megközelíthetetlenül, tulaj-
don értékeiket. Már-már a másik végletet, a
rutinos kézzel megformált sablonműveket ki-
vánjuk vissza bosszúságunkban. A kilencven-
kettes év jórészt az ilyesféle, minden hagyó-
mánytisztelőtük mellett is az önfejűség kö-
vetkezetes vállalkozásoké volt; legalábbis ek-
korra érett be a vaskos regények és karcsú
verseskötetek mögött egyaránt ott sejthető
sok-sok nehéz munka gyümölcse. Az alapos-
ság azonban éppúgy kockázattal jár, mint a
rögtönzés. Ez a gyümölcs is gondolkodóba
ejt, mi lett belőle: még aszú vagy már bor-
ecet?

Solymosi Bálint MŰNÉGER-e reprezentatív
kötet. Nem is lehetne más, hisz a *JAK-füzetek*
legendás sorozata indult vele újra, Eperjesi
Ágnes pompás szürke borítójával a régi, hi-
valkodó narancspiros helyett. Solymosi vilá-
gából csakugyan hiányoznak a ríktó színek.
Elmosódott, szomorú és esőverte táj oda-
kűnn, bent pedig az ébredéstől kávéivásig
húzódó nyomott félálom – mondhatnánk, ha
nem lenne mind kevesebb értelme a „külső”
és „belső” megkülönböztetésének. Sok mű-
veiben a nemzedéki vonás; közös erények,
mint bátorságuk a kifejezően torz környezet-
rajzhoz, és közös fogyatkozások, mint sokat
emlegetett hajlamuk egyféle sterilitásra. Kö-
zös vonzalmak és tagadások, visszavonások.
Még jellegzetesen egyéni megoldásaiban is
ott hatnak a generáció törekvései, de a tőlük
megszokottnál jóval keményebb radikaliz-
mussal. Solymosi szinte hihetetlenül komo-
lyan vesz sok mindent, legelsősorban az ér-
zékenység új programját. Ez utóbbinak csak
pozitív oldalát merném dicsérni: a költő –

mondja az ars poeticát is tartalmazó számos vers egyikében, az ALFAFŰ-ben – nem figyel többé „a ritmusára belső / tudatájának, halálnak, / az is túl jól érthető / ma már –, kisebb dolgok csönd / rejtett fogalmaira / inkább, a fagyfőhérré”. (A bevezetőben említett regényóriások egyike, Márton Lászlóé is eszünkbe juthat itt, szubtilis kalandozásaival a nosztalgikák és a sötétség, a semmisség és nemvanás alfajai közt. Márton nagy előnye, hogy legalább ismeri ellenfelét: ő a karteziánus analitikus gondolkodásmód ellen veti be annak saját eszközét. A „jól érthetőség” viszont megfoghatatlan ellenfél, fölülte nagy az esélye Solymosinak a pirruszi győzelemre.)

A különbségek az igazán fontosak, ha szorozatbéli párjával hasonlítjuk össze. Szijj Ferenc a legjobb novelláiban (mint EZ AZ ÓRIÁSI SZABADIDŐKÖZPONT... vagy a KIRÁNDULÁS HELLAUBA) mindig érzékelteti, hogy van a világban elmondásra méltó történet, ha nem is az ő vagy egy konkrét másvalaki számára. A maga részéről megelégszik pillanatnyi rálátással a Szereplőre, míg egy Kivülállót követ tekintetével, de épp ezzel a finoman jelzett lehetőséggel lóditja meg olvasói fantáziáját, s ezáltal marad az epika határára belül járványszerűen lírizáló korunkban. Solymosinál szintén előfordul ugyan a divatos, bármikor novellává alakítható verstípus (ESŐ), valójában mégis a fordítottjára törekszik: arra, hogy a lírát tisztítsa meg az epikumtól. A folytonos visszatekintés így, megfosztva az emlékeket kerekded cselekménytartalmuktól, mindennapi értelmüktől, különös változata a réges-régi problematikának: az emlékekben őrzött és a jelenvalóként észlelt Énképek állandó összeütkezésének. (Ez történik a Te-képekkel is. A második személy azonban csak ürügy itt, leplezi le magát a költő szemérmetlen nyíltsággal: „azért egy hölgyet / rögzíték e szörnyővezet- / ben, legyen ki körül egyet / lejteti, ejteni néhány / végzettszerű szót a magány // csendjében”).

A versek Énje tehát passzív: átengedi magát a sugallatoknak, melyeket meglepő bizalommal fogad. (A tudatban elsőként fölmerült sorok vagy utánzataik ott büszkélkednek kurziváltan a kész művek fordulópontján.) A tevékeny élet eszményét tagadásra se méltatja: „ki vagyok téve / használhatatlanságomnak; igencsak hosszú / szó, igencsak hosszú távlat”. Fek-

szik, de járhat is vagy tehet bármit, mindegy: „úgy élek itt, hogy az ébren- / lét elfelejtette a ne- vem, és most csak / találgat...” – fullad el a felejtetetlenül szép UTCA, ALKONY közepén. Leginkább az idő másféle, hétköznapiak fölötti tapasztalata foglalkoztatja, mikor „egy emlék holt / idejébe jusz” – vagy épp a legkorábbi emlékek előtről derengő időtlenségbe, melyet a teremtő Atyáról alkotott, homályos és megilletődött képzetekkel népesít be: „mintha egy fel / bomlott folyamban lennék, egy férfi / méh kellős közepében”. A vallásközeli élmény homályossága átitatta az életút cselekménytelenített emlékképeit – bár ez fordítva is történhetett volna.

Az emberiség úgy reméli uralhatni az időmúlást, hogy formába kényszeríti. Az ókoriak eposztörredékként gondoltak elfolyt életükre, a kiszámíthatatlan istenek kegyével és gáncsaival; a középkoriak moralitásként, a kereszttutaknál ágáló Bűnnel és Erénnyel. A XIX. század embere megfontoltan hömpölygő nagyregényt látott, és ezért ma sóvárabban irigyeljük, mint a biztató arcát mutató tudományért vagy a tiszta levegőért. Azóta az élet ideje legnagyobbbrészt ellopódott, ahogy egyperces novellák sorozatává, majd poéntalan rövidtörténetté, mészölyi „videoklippé” rövidült a múlt. Uralni, ha valahogy, inkább naivan lehet; aki olyan látványosan küzd a holt idővel, mint Solymosi, az saját vereségére játszik. A spekuláció legyűri, de helyettesíteni már nem képes a hagyományosan négerhez illő dolognak tartott ösztönösséget: erre utal a kötet cím, és a folyamat eredményére is – az Én idegenkedésére korábbi önmagától és produktumaitól. Mintha egy bértollnok, „néger” írta volna és írná e műveket – tódít a kiadói kedvcsinálók játékos paródiája (ELŐKÉSZÜLETBEN).

Hasonló megfontolásnak esett áldozatul az általánosan elfogadott impresszionisztikus célkitűzés, hogy a vers, mintegy szóbeli fényképként, rögzítse a pillanatot – támogatva, ugyanakkor félrekormányozza az emlékezetet. Ezúttal egy maniroktól mentes költőt, kivételesen kedvderítő párhuzamot ajánlhatok a párhuzamok kedvelőinek: a felkavaratlan FOLYÓVÍZ szépségét felidéző Mesterházi Mónika ígéretes kötetében láthattuk ennek hasonló megtagadását. Solymosi – akár a működő időérzékéről – a szemléletességről se

mond le alibi-küzdelem nélkül: megfogalmazza benyomásait, csak hogy vissza is vonja azonnal: „*a lappangó / sötét spórvolt asztallal és székekkel // vagy éppenhogy elszenesítette / őket, mind-egy már...*” (A TETT HELYETT).

A visszavonásokból és érvénytelenségek-ből emelt labirintus igen veszélyes terep. Minél nagyobb lendülettel veselkedik a létösszegzésnek Solymosi egyik-másik verse, annál enigmatikusabban zárkózik végül önmagába. A feltörésüket célzó erőfeszítés, persze, nem hiábavaló – legfeljebb sikertelen. A részletek többnyire élvezhetőbbek az egésznél, kevés kivétellel; ilyenek elsősorban a középső ciklus, úgymond, helyzetdala. Könnyű azonban eltévedni a gondolatok (s más egyebek) menetében. Önmagukban korántsem végzetes hibák hatóerői adódnak össze, és a végeredmény a belső ritmus versgyilkos összeza-varódása.

„*Már nehezen nyíltom / ki szám... a szöremény világi / lárma lehetne csak, értelmetlen / zaj, éji tor-nahang a halál tükör / termében. Átkozott motor-émelygés...!*” Elsőrangú kép ez az „*éji torna-hang*”; mitologikus képzeletről árulkodik, a kockázatos mitológiagyártásban mégsem merül el a költő. Az ehhez hasonló pompás találatok után viszont rendre ott jönnek a „*motorémelygés*”-féle titokzatos fordulatok. Ez egyszer már megtudhattuk a *Magyar Napló* inter-jújából (1993. január 8.), hogy Solymosi egy motorbaleset alkalmával jutott legközelebb a halálélményhez; a személyes utalások nagy többségét azonban csak egy leendő kritikai kiadás jegyzetei világíthatnák meg, annál pedig a lovasszoborra is több egy magyar költő esélye. Szemlélatomást némi nem lírai személyesség is keveredett igen sok versbe, mégpedig olyanokba, melyekről aligha lehetne bizonyítani (ami egyébként előfordul, máskor és másoknál): hogy szükségük volt az így elérhető átlátszatlanságra.

Félelmetes gyorsan gyarapodó jelentésrétegeket halmoz egymásra a szerző; az adott, elég szűk tárgykörön belül ritkán hessegeti el az ötleteket. „*– úgy éljek, sok szépen szárnyanyílt / jegy a zúm-zúm papíron!, röglégy / mind, a folfoghatalan révhit / jele...; palackfényű szurokjég, / zizzenése és csendülése / a vers visszhangja...; de reggelre / a vers már szavamon fog (élni)*” – írja a READY MAN-ben. Ritka találékonyssággal dúsitja föl a jelentést minden-

féle törmelékkel – frappáns szójátékoktól (mint a „*hebehulla*”, „*lázárnyék*”) a műveltség kínálta utaláskészletig. Másfelől, találatai mögött mindig érezhető valamelyes keresettség. A képzőművészettől nyert inspiráció, részben legalábbis, felelhet A MŰNÉGER legkevésbé szerencsés vonásáért; kedvenc költőjével, Marnóval pedig biztosan osztozik ebben, a főt említett ritmushibában.

Mintha azt hinné a költő, hogy az ő munkáján éppoly szabadon kalandozhat a tekintet, mint egy képen, és nem, ahogy az olvasás halad: lineárisan. A szöveg jelentéssűrűsége annyira lassú tempót kényszerít az olvasóra, hogy zenei elemei tökéletesen kárba vesznek, hangok egymásutánjává hullik szét a dallam. Az idézett READY MAN-nek például rendkívül izgalmas quartinákkal kezdődnek a strófái, melyekben a merész asszonások a rim látványos visszavonásával és tulajdonképp nem rimelő, de az elmében mégiscsak összecsengő szópárokkal váltakoznak: *énmód-folyton, rajtam-kiszáradt, szeretet-kegyelmi, sőt pártot-pára, trükk*. Vagy a jelentést értjük meg, vagy ezek hatnak ránk, de semmiképp nem egyszerre és egymást erősítve a kettő. De a jelentés rétegen belül is elvész az egymásra következők egymást erősítő vagy kétségbe vonó asszociációk finom ritmusa. A klasszikus vers olyan szellemvasút, ahol elszisszen fejünk fölött a halál kaszája, majd egy kiszámítottan rövidke sötétség, és már zúdulunk is az ördögök kavarta üstbe; Solymosinál a két kép közt kien-gedik az embert egy oldalajtón a sörök, pe-recek és léggömbök ragyogó világába, s csak fél óra múlva várják vissza a pókhálós sáta-nok elébe. Képzeltető, micsoda eredményel...

Folytatva az összehasonlítást, szembeötlik, mennyire paradox az ilyesféle sűrítés. A minduntalan visszaforduló, önmagukba egyre újabb értelmet magyarázó szövegek alkalmasint nem éreztetnek többet, mint amennyire a másik verstípus is képes volt a maga elegánsabb eszközkészletével. Tulajdonképpen továbbmentek egy lépéssel, de a végeredményt nézve éppúgy lehetnének még a letisztulás előtti stádiumban. „*Eltelik jónéhány (rossz)év, és nem csmálsz mást, javít- / gatsz, próbálsz jóvátenni(irmi) egynémely dolgodat*”; ér-e annyit ez a döcögős megoldás, mintha csak a „*jónéhány*” szót olvashatnánk, és mégis tudná

mindenki, hogy mennyire pocskékul teltek azok az évek?

Solymosi talán azt mondaná, hogy eszében sem volt konvenciókhoz alkalmazkodni, sőt mond is hasonlót – néhány remek, csipős élccel: „*csak hűljön meg benned a vér, / amíg a szakmádról beszélés!*» / *csak mint magányos mézsárszék / én, te meg mint tuzes rózsza, / néznénk, melyikőnk új arca / lepi meg jobb' a másikat*”. A szétesésig fegyelmetlenül szerkesztésmódjával viszont attól szabadult meg elsőként, amittől utoljára sem lett volna szabad.

Schein Gábor tehetségében erősen biztam, míg csak folyóiratokban publikált néha. Azóta megjelent kötete a *Fekete-piros füzetek* sorozatában. A címlapon elhanyagolt falrészlet, nyilván zsinagógáé, szégyenkezik a (nem tehettek róla!) lilásrózsaszínű fényben. Az apját templomba kísérő gyerek áhitata, amit a költő felidézni vágyik, de – aminthogy az ilyesféle jelenetekben mindig összefolynak a hit és a pusztta jólneveltség külső jelei – inkább csak a *kései* költészettel: Hölderlinnel, Pilinszkyvel szemben érzett elfogódottságát tette nyilvánvalóvá. Paradox letisztultságával emlékeztet Solymosi paradox sűrítésére. Jellegetes BEATI című darabja: „*Magányom hívja magányod. / Egymásban viselt árvaság. // Veszteglünk / egy lezárt állomáson: // egymásba kapcsolt / üres vagonok.*” Ez nem a világon túljutott, hanem világ előtti kopárság; inkább igyekvő, mint hiteles, és inkább magabiztos, mint megalapozott.

Puritanizmusukkal kérkedő darabjai többnyire csak apró és eléggé közhelyes hasonlatok, képzeletjátékok – amelyeneket minden nap szászámra fogalmaz meg önmagának, elevenít fel örökségéből bármely civilizált ember. A MENÜETT című az izgalmasabbak közül való: „*Testem / még kipapítható, / vágok: // Pincezugban / fonnyadt hagymafej, / nedv itt elég, / csirázgatók.*” Többségük nem éri el a verssé válhatás küszöbét. Legfeljebb azt hozhatnánk föl védelmükre, hogy a költő érdeklődése, a műve emelés teszi érdekessé mindezt – de hát ez a levitézlett modernista gesztusművészet szokásos kibúvója. (Scheinnek egyébként van saját elméleti alapvetése; ebből mindössze két mondatot idézek: „*A szavakban, a szavak kimondásában [...] a teremtés aktusa ismélődik mindig, talán épp az ellenkezője; itt a szó válik testté. [...] Szavaink a csönddel állnak szemben.*”)

Szerencse, hogy nem ez szerzőnk összes műve; hogy itt is próbálkozik, noha csak egyszer, más hangütéssel – az ÖRÖKTŐL FOGVA legalább sanzon –; hogy az appendix fordításai közt akad egészen másféle költő, méghozzá maga Celan. Szerencsére egyszer leír egy birsalmát, és az igazi birsalma. Időközben megjelent második kötete, a CAVE CANEM már tartalmasabb. Óvakodjunk az elhamarkodott itélettől!

Simon Balázs megint csak komoly tehetség – de nem költő. Ez talán sajnálatos, ám semmiképp se szégyen. A tudományos és művészeti ágak soha, egyetlen kultúrában sem fedték le a szellemi képességek egész tartományát, még ha voltak is e szempontból szerencsésebb korok. (Például a XVIII. század kalandorvilága vagy közelebről a *pop art* nagy évtizede.) Ő egy kicsit filozófus, kicsit vallástörténész és mégsem az; kimondottan irodalmi érték pedig egy oldalnyi van a könyvben, Márton László fulszövege. Ez viszont túlságosan jó; csaknem elhiteti az emberrel, hogy Simon meg is valósította, ami csak szándékában állt. Szerinte a szerző lemondott a megvetőleg emlegetett költői leleményről, szerintem az sosem volt a birtokában – épp így került ide, harmadiknak.

Ami elkészült: mély és fárasztó mitoszértelmezések, mitoszteremtések. Egy-egy emberi lehetőség metaforái, szereplőkre aggatva több vagy kevesebb önkénnyel. Nem azzal a könnyelműséggel csapong az ősképek közt, a művész ösztönére hagyatkozva, mely amúgy is a legeslegkevésbé utánozható Ovidiusból – inkább a kommentáriró Hölderlin módjára keresi a rejtett lényegét állandó, elszánt komolysággal. Simonnál az átváltozás mindig gonosz. Alapérzése, hogy az eredeti lét nem lehet ez az árnszerűen fakó, melyben élünk; ha pedig, menthetetlenül romlottan, „már” nem emlékszünk másmilyenre, az csak meg erősíti elveiben a reményét vesztett gnosztikus. „*Ez a világ, a száműzetés földje, / [...] / Meg kell szokni tehát, noha / Nem lehet, és minden egyéb / Álom, noha igaz csak az lehetett.*” Számtalan változatban festi fajunk kiszolgáltatottságát: saját múltunknak (TESTAMENTUM, PRÓFÉCIA) és a sorsnak, melynek sejtelve szüntelenül gyötíri hőseit, Héraklésztől a másik, a mágus Simonig.

Hosszadalmas leírásaiból csakugyan ki-

érezni valami ősi, biológiai iszonyatot. AZ A LEVES..., írja, „*már / Sohasem készül el –*” valakinek, pontosabban Valakinek a távollétében: „*A répa mandragóra lett / A sötétben, / A petrezselyem egy őspáfrány / Lenyomata a kőben, / A kallódó tárgyak / Démonai táncolnak körülöttem*”. Témáinak szerencsés megválasztásában különös, leginkább prédikátorinak mondható adottsága érvényesül. Nem csoda, hogy filozofikus példabeszédek is közöl, többek közt a teremtesben érvényesülő véletlenről.

Hogy mi nem sikerült? Semmi, ami a nyelvvel kapcsolatos. A HANGOD című vers szerint ideálja „*a süketek hallása*”... de vannak még ép fülek, és fizikai fájdalommal reagálnak a következőkhöz hasonló sorokra: „*Úgy pihen bennem a lelkem, / Mint anyjában a gyermek. / Hallgatni tanítom, / Hogy csend és béke legyen benne.*” Még gyakoribbak lennének az efféle inzultusok, ha Simon nagyobb igénnyel válogatná a szavait; legtöbbször azonban beéri a kézenfekvő megoldással. Néhány jelzős szerkezete: a diófa „*oreg*”, a patak „*csobogó*”, a szem „*kiguvadt*”, a seb „*gennyedző*”. A szél „*hatalmás*”, az üledék „*zavaros*”. Talán nem az?

A Liget kiadványa egyébként tipográfiai remekmű, ha Parák Andrea tervét nézzük és nem a kivételt. Csak ne tették volna a borítóra azt a Dürer-metszetet, mely mindössze három éve, a költőnek majdnem utolsó kívánságára, Sziveri kötetét díszítette! Legyünk precizek: ez a világért sem hullarablás.

Hajdú Gergely

„A TÁVOLI BARÁT”

*E. M. Cioran–Constantin Noica: LA mi lointain. Paris–Bucarest
Criterion, Paris, 1991. 79 oldal*

A címben jelzett távoli barát: Constantin Noica. Az ő dicsőségét szolgálja e kis kötet, amelyben valójában két barát levélváltását, azaz levélbe foglalt esszéjét olvashatjuk: Cioranét és Noicáét. Majd egy-egy portrét, amelyet egymásról írtak. Kitejlesedik a barátság, és oly közel kerülnek egymáshoz, hogy a tá-

volság áthidalhatatlanabb lesz, mint valaha. És nem mindennapi szellemi párbajnak lehetünk a tanúi. Olyanok vivják, akiket elszakíthatatlan lánc fűz össze. Mint ama bizonyos filmben a két fegyencet, akik időnként egymásnak esnek...

A könyvecske persze ingyecseknek készült, vagy inkább beavatottaknak. De lehetünk-e eléggé beavatottak? Azt már az első mondat után felismerjük, hogy az 1957-ben kelt kezdő LEVÉL EGY TÁVOLI BARÁTNAK Cioran 1960-ban megjelent TÖRTÉNELEM ÉS UTÓPIÁJÁNAK első fejezete. És a fűszövegéből megtudjuk, hogy ezért Noica, miután ő írt először, huszonöt évet kapott, és hetet le is töltött. Ezt a levelet viszont nem közli kötetünk, pedig a két esszélevél valamiféle flórából emelkedik ki magányos tölgyként. És a flóra nélkül nem teljes a tájkép. Hiányzik valamiféle eligazító előszó is. Igaz, Cioran nem szereti a nyersanyagot, és úgy tűnik, a bevezetéseket sem. Ugyanakkor Romániában egyre-másra jelennek meg olyan hiteles magánlevelek, amelyek fényt vetnek arra, hogy végül is miért maradt Párizsban, és miért viszolyog az előszavaktól. Egyik hajdani levelében felröpt a Noicának, hogy nem fogadta el a franciaországi ösztöndíjat, és helyette azt választotta, „*hogy visszahúzódjon a Duna torkolatainak mellékeire, ahol minden óhatatlanul dalba hullik vissza, és a Miorita kurva lesz*”, őt pedig, ha egyszer visszatér, „*emlékeztetni kell »oláh őröki« köteleiségeire és az új nemzedékben elfoglalt helyére (mely csiricsárénál a nominalisták és a realisták közötti vita frissebbnek tűnik)*”. (*Manuscriptum*, 1990. 3–4. sz. 33. o.)

Vajon Noica eme ciorani magánlevélre válaszolt, amikor 1957-ben – mint Cioran esszéleveléből megtudjuk – azt firtatta, miért maradt kinn az egykori barát, akit renegátnak is minősített, és vajon továbbra is ragaszkodik „*kis nyugati szomszédunkkal szembeni előítéleteihez*”?

Vajon mi indította Ciorant gyónásra? Mert a LEVÉL EGY TÁVOLI BARÁTNAK gyónás, még akkor is, ha e szót nem használja Cioran, aki egyébként gyakran vallott az írás gyógyító-tehermentesítő szerepéről. Az örök gyónási kényszert érezzük a sorok mögött, mert mintha nem vallana be mindent. Az *otium in exaltationibus et furoribus* természetéből fakad, hogy a dolgok optikája számára más,